

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΚΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Κ Ε Φ Α Λ Λ Η Ν Ι Α Κ Α
Χ Ρ Ο Ν Ι Κ Α

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΤΟΜΟΣ 1

ΑΡΓΟΣΤΟΛΙ
1976

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
ΜΑΡΙΝΟΥ Σ. ΚΟΣΜΕΤΑΤΟΥ, Πρόλογος	ε' - ζ'
ΔΙΟΝ. Α. ΖΑΚΥΘΗΝΟΥ, Προλεγόμενα	θ' - ια'
Γ. Γ. ΑΛΙΣΑΝΔΡΑΤΟΥ, 'Ο «'Αμανές» τοῦ Μικέλη "Αβλιχου. (Βχλαωρίτης, "Αβλιχος, Πανᾶς, Κονεμένος, Παλαμάς) [τρεις εικόνες]	1 - 50
ΣΠΥΡΟΥ Δ. ΛΟΥΚΑΤΟΥ, Κεφαλονίτες καὶ Θιακοί, μαχητικοὶ πρωτοπόροι κατὰ τὴν ἐπανάσταση στὴ Μολδοβλαχία	51 - 63
ΝΙΚΟΛΑΟΥ Δ. ΤΖΟΥΓΑΝΑΤΟΥ, 'Η ἐπανάσταση τῆς Σκόλας (16.8.1849) καὶ ὁ παπα - Ληστής	64 - 94
ΑΡΙΑΝΑΣ ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ, 'Ανασκόπηση τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν στὴν 'Ιθάκη [τρεις εικόνες]	95 - 110
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΣΟΥΡΗ, 'Η σημασία τῆς Κεφαλλονιάς γιὰ τὰ ἑλληνιστικὰ κράτη καὶ τὴ Ρώμη. «ὀρμητήριον εὐφυές», Πολύβ. 5.3.8.	111 - 123
ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗ, Γιὰ ὀρισμένα βιογραφικὰ τοῦ Νικόδημου Μεταξᾶ... ..	124 - 129
ΓΕΩΡΓ. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΥ, "Ένας κατάλογος φορολογουμένων τοῦ φρουρίου καὶ τῆς πόλης τῆς "Ασου (1682)	130 - 143
ΓΕΡ. Η. ΠΕΝΤΟΓΑΛΟΥ, Χριστόφορου ἢ Χριστόδουλου Κρασσᾶ διαθήκη (1584) καὶ ἀκύρωσή της (1589)	144 - 156
ΙΩΑΝ. Γ. ΤΥΠΑΛΛΟΥ - ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ, 'Εραλδικὰ μνημεῖα τῆς οἰκογενείας Πυλαρινοῦ Κεφαλληνίας [πέντε εικόνες]	157 - 167
Π. Α. ΑΝΝΙΝΟΥ - ΚΑΒΑΛΙΕΡΑΤΟΥ, "Ένα δίπλωμα εὐγενείας τοῦ 1803 [μία εικόνα]	168 - 173
ΔΗΜ. Σ. ΛΟΥΚΑΤΟΥ, Κεφαλληνιακὲς παραλλαγές τοῦ τραγουδιοῦ τῆς μητροπροδομένης Κόρης	174 - 191
ΑΓΓΕΛΟ - ΔΙΟΝΥΣΗ ΔΕΜΠΟΝΟΥ, Μαγικὴ ἰατρικὴ στὴν Κεφαλονιά. Θεραπευτικὰ ζόρκια	192 - 206
ΑΓΑΜ. ΤΣΕΛΙΚΑ, Τὰ παλαιότερα ἑλληνικὰ χειρόγραφα τῆς Κοργιαλενείου Βιβλιοθήκης στὸ 'Αργοστόλι [δώδεκα εικόνες]	207 - 223
ΑΓΑΜ. ΤΣΕΛΙΚΑ, "Ένα χειρόγραφο στὸ Νὰὸ τῆς Παναγίας στὰ Χαβριάτα Κεφαλληνίας	224 - 226
Ν. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, Σχόλιο πάνω σὲ μιὰ λατινικὴ ἐπιγραφή ἀπὸ τὸ Φρούριο τοῦ 'Αγ. Γεωργίου τῆς Κεφαλονιάς	227 - 229

ΝΙΚ. Γ. ΜΑΡΑΓΚΑΚΗ, Ἀνέκδοτα στοιχεία γιὰ τὴν ποιητὴ Γεώργιο Μολ- φέτα ὡς μαθητὴ.....	Σελ. 230 - 237
ΓΕΩΡΓ. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΥ, Ἑταιρεία Κεφαλληνιακῶν Ἱστορικῶν Ἐρευνῶν :	
Ἐκθεση πεπραγμένων τοῦ 1976.....	238 - 244
Μεγάλοι εὐεργέτες τῆς Ἑταιρείας.....	245
Δωρητὲς τῆς Ἑταιρείας.....	245
Τακτικὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας.....	246 - 247
Περιεχόμενα.....	248 - 249

ἌΟ πρῶτος αὐτὸς τόμος τῶν «Κεφαλληνιακῶν Χρονικῶν» (1976)
ἐκδόθηκε μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ κ. Γ. Γ. Ἀλισανδράτου.
Τὸ τύπωμα τελείωσε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1977.

ΣΧΟΛΙΟ ΠΑΝΩ ΣΕ ΜΙΑ ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ
ΑΠΟ ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ

Ἀφορμὴ γιὰ τὸ μικρὸ αὐτὸ σχόλιο ἔδωσε δημοσίευμα τοῦ φίλου καὶ φιλόστορα γιατροῦ κ. Γεράσιμου Η. Πεντόγαλου σχετικὰ μὲ ἓνα γράμμα ποῦ εἶχε στείλει ὁ Λεωνίδας Χ. Ζώης στὸν Ἡλία Α. Τσιτσέλη τὸ 1895¹. Ὅπως ἀποδεικνύεται, ὁ Ἡλίας Τσιτσέλης θέλοντας νὰ ἐπιλύσει ὀρισμένες ἀπορίες του εἶχε ζητήσει τὴ βοήθεια τῶν ζακυνθινῶν λογίων Λεωνίδα Ζώη καὶ Παναγιώτη Χιώτη. Στὸν τελευταῖο τὰ αἰτήματα τοῦ Τσιτσέλη διαβιβάσθηκαν μὲ σημεῖωμα τοῦ Ζώη καὶ στὸ ἴδιο ἐκεῖνο χαρτὶ ἔγραψε τὶς ἀπαντήσεις του ὁ Χιώτης. Μαζὶ μὲ ἄλλα θέματα τὸν Ἡλία Τσιτσέλη τὸν ἀπασχολοῦσαν δύο λατινικὲς ἐπιγραφές ἀπὸ τὸ Φρούριο τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Ἰδιαιτέρα τὸν προβληματίζε ἡ ὀρθὴ ἀνάγνωσις καὶ ὁ σχολιασμὸς τῆς μιᾶς, ποῦ σύμφωνα μὲ τὴ μαρτυρία τοῦ ἴδιου βρισκόταν στὸ ὑπέρθυρο ἐρειπωμένου στρατώνα, ἐκεῖ ὅπου παλιότερα ὑπῆρχε ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου². Τὸ κείμενο τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς εἶναι τὸ ἀκόλουθο :

D.O.M. ANDREAS CONT. PROV. HIER. CALB. HIER. SALOM.
CONS. RESTAURATUM DICANT EXISTENTE GABRIELE COMI
PROC. FRATERNITATIS COADJUVANTE ANNO MDCIV

Πρέπει νὰ λεχθεῖ ὅτι Τσιτσέλης, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ σημεῖωμα ποῦ ἔστειλε ὁ Ζώης στὸν Χιώτη, εἶχε ἀντιληφθεῖ ὅτι οἱ συντομογραφίες CONT., HIER. CALB., HIER. SALOM., καθὼς καὶ ἡ λέξις COMI ἀνταποκρίνονταν σὲ ὀνόματα προσώπων — σ' αὐτὸ ἄλλωστε βοηθοῦσαν καὶ οἱ τύποι τῶν χριστιανικῶν ὀνομάτων ANDREAS καὶ GABRIELE — καὶ γι' αὐτὸ ζητοῦσε μόνον πληροφορίες γιὰ τὶς ἀντίστοιχες οἰκογένειες, ἐνῶ ζητοῦσε τὴν ἐρμηνεῖα τῶν ἄλλων συντμήσεων καὶ τῆς χρονολογίας MDCIV. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο προξενεῖ ἐντύπωση, γιὰτὶ θὰ περίμενε κανεὶς ὅτι ὁ Τσιτσέλης δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ

1. ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ Η. ΠΕΝΤΟΓΑΛΟΥ, "Ἐνα ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ Α. Χ. Ζώη στὸν Η. Α. Τσιτσέλη τὸν Ἰούλιο 1895, «Ἡ Κεφαλονίτικη Πρόοδος», 4 (1975), τεῦχος 43-44, σσ. 123-125.

2. ΗΛΙΑ Α. ΤΣΙΤΣΕΛΗ, Κεφαλληνιακὰ Σύμμικτα, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις 1960, σ. 415. Στὴν ἐπιγραφὴ αὐτὴ πρέπει νὰ ἀναφέρεται καὶ ἡ μνεῖα τοῦ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ, Γεωγραφία πολιτικὴ νέα καὶ ἀρχαία τοῦ Νομοῦ Κεφαλληνίας, Ἀθήνησιν 1890, σ. 34.

ἔχει τὴν παραμικρὴ δυσκολία στὸ διάβασμα μιᾶς χρονολογίας γραμμένης μὲ τὸν λατινικὸ τρόπο.

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Χιώτη διαφώτιζε λίγα πράγματα. Σωστά ἐρμηνεύονταν μόνον ἡ συντομογραφία CONT. (= Contarinus, ἂν καὶ ὀρθότερη εἶναι ἡ γραφὴ Contarenus) καὶ ἡ χρονολογία MDCIV (= 1604). Τὰ HIER. CALB. καὶ HIER. SALOM. ἔμεναν ἀνεξήγητα, τὰ CONS. καὶ COMI συμπληρώνονταν ὄχι σωστά *Consilii* καὶ *Comites*, ἐνῶ τὸ PROC. ἀποδιδόταν μὲ λάθος κατὰ τὴν πτώση *procurator*. Τέλος τὸ *coadjuvantem* πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ἀπλὸ σφάλμα γραφῆς ἀντὶ γὰρ τὸ ὀρθὸ *coadjuvante*.

Ὁ Ἡλίας Τσιτσέλης προσπάθησε νὰ συμπληρώσει τὶς συντμήσεις, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε νὰ δώσει ἀπόλυτα σωστὴ τὴν εἰκόνα τοῦ κειμένου τῆς ἐπιγραφῆς (Dom[inos] Andream Cont[arinum] prov[veditorem]. Hier[onymum] Calb[um] Hier[onymum] Salom[on] con[sules] restauratum dicant existente Gabriele Comi proc[uratore] Fraternitatis coadjuvante. Anno MDCIV)³. Γι' αὐτὸ θὰ ἐπιχειρήσουμε ἐδῶ νὰ ἀποκαταστήσουμε τὰ πράγματα. Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα τὰ γράμματα D.O.M. (καὶ ὄχι DOM.) δὲν ἀποτελοῦν σύντμηση τῆς λέξεως Dominus (= Κύριος), ἀλλὰ εἶναι ἀρχικὰ τριῶν λέξεων καὶ ἀποτελοῦν συντομογραφία τῆς κοινῆς ἀφιερωτικῆς ἐκφράσεως «Deo Optimo Maximo» (= Θεῷ Ἀρίστῳ Μεγίστῳ), ποῦ ἀπαντᾷ σὲ ἐπιγραφὰς ἱερῶν ἰδρυμάτων δυτικοῦ δόγματος. Ἐπειτα τὰ ὀνόματα ANDREAS CONTARENUS, HIERONYMUS CALBUS καὶ HIERONYMUS SALOMON πρέπει νὰ τεθοῦν στὴν ὀνομαστικὴ σὰν ὑποκείμενα τοῦ ρήματος DICANT καὶ ὄχι στὴν αἰτιατικὴ, ὅπως ἀπαντοῦν στὴ συμπλήρωση τοῦ Τσιτσέλη. Τὰ οἰκογενειακὰ πάλι ὀνόματα Contarini καὶ Calbo μποροῦν νὰ ἀποδοθοῦν εἴτε μὲ τὸν ἀρχαιοπρεπέστερο λατινικὸ τύπο CONTARENUS καὶ CALBUS εἴτε μὲ τὸν συνηθισμένο καὶ σὲ λατινικὰ ἀκόμη κείμενα κοινὸν τύπο CONTARENO (ἀπ' ὅπου ὁ νεώτερος τύπος Contarini) καὶ CALBO. Ἐπίσης οἱ συντμημένες λέξεις PROV. καὶ CONS. πρέπει νὰ συμπληρωθοῦν ἀντίστοιχα PROVISOR (ὄχι provveditorem) καὶ CONSILIARII (ὄχι consules) καὶ νὰ τεθοῦν καὶ αὐτὰ σὲ πτώση ὀνομαστικὴ σὰν προσδιορισμοὶ τῶν προηγουμένων ὀνομάτων. Κατὰ τὰ ἄλλα ἡ συμπλήρωση τοῦ Τσιτσέλη εἶναι ἱκανοποιητικὴ. Σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω τὸ κείμενο τῆς ἐπιγραφῆς πρέπει νὰ συμπληρωθεῖ ἔτσι:

D[EO] O[PTIMO] M[AXIMO]
ANDREAS CONT[ARENUS] PROV[ISOR] HIER[ONYMUS] CALB[US]
HIER[ONYMUS] SALOM[ON] CONS[ILIARII] RESTAURATUM DICANT
EXISTENTE GABRIELE COMI PROC[URATORE]
FRATERNITATIS COADJUVANTE
ANNO MDCIV

3. Βλ. ΗΛΙΑ Α. ΤΣΙΤΣΕΛΗ, ὁ.π., σ. 415.

ποῦ μεταφράζεται· «Θεῶ Ἀρίστῳ Μεγίστῳ Ἀνδρέας Contarini Προβλεπτής, Ἱερώνυμος Calbo, Ἱερώνυμος Salomon Σύμβουλοι ἀνακαινισθέντα ἀφιερώνουν, ὑπάρχοντος Γαβριήλ Κόμη ἐπιτρόπου τῆς ἀδελφότητος συμβουθοῦ, ἔτει 1604».

Ἡ ἐπιγραφή λοιπὸν πρέπει νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν λατινικὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ποῦ ὑπῆρχε στὸ ὁμώνυμο Φρούριο καὶ ποῦ, ὅπως συμπεραίνουμε ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἐπιγραφή, ἦταν ναὸς συναδελφικὸς καὶ εἶχε ἀνακαινιστεῖ μὲ τὴ φροντίδα τῶν βενετικῶν ἀρχῶν τῆς Κεφαλονιάς στὰ 1604⁴. Ἡ ἐπιγραφή παραδίδει τὰ ὀνόματα τοῦ Βενετοῦ Προβλεπτῆ τῆς Κεφαλονιάς καὶ τῶν δύο Συμβούλων του, καθὼς καὶ τοῦ «ἐπίτροπου» τῆς ἀδελφότητος κατὰ τὸ ἔτος 1604. Ὁ Ἀνδρέας Contarini χρημάτισε Προβλεπτής στὴν Κεφαλονιά κατὰ τὰ ἔτη 1602 - 1604 ἔχοντας ἐκλεγεῖ στὸ ἀξίωμα αὐτὸ στίς 22 Δεκεμβρίου 1602⁵.

Ν. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑΣ

4. Σχετικὰ μὲ τὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὸ Κάστρο ἐλάχιστα εἶναι γνωστά· βλ. ΗΛΙΑ Α. ΤΣΙΤΣΕΛΗ, ὁ.π., σ. 389, καὶ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΦΩΚΑ - ΚΟΣΜΕΤΑΤΟΥ, Τὸ Κάστρο Ἁγίου Γεωργίου Κεφαλληνίας, Ἀθῆναι 1966, σ. 41 καὶ σημ. 5.

5. Βλ. CHARLES HOFF, Chroniques gréco - romanes, Berlin 1873, σ. 400. Πρβλ. ΗΛΙΑ Α. ΤΣΙΤΣΕΛΗ, ὁ.π., σ. 534.